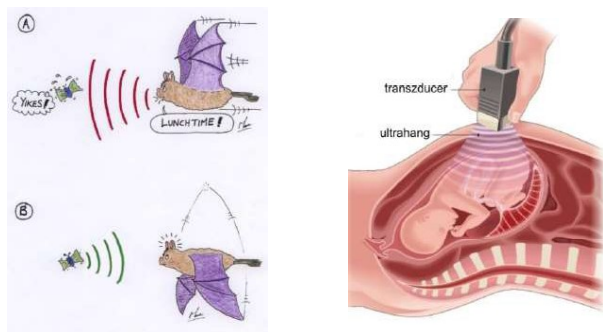

Ultrahang

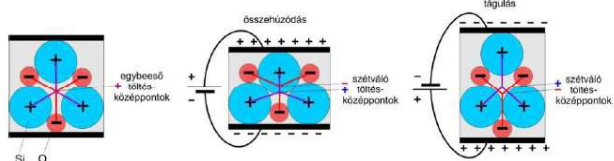

2020

Ultrahang keltése és detektálása

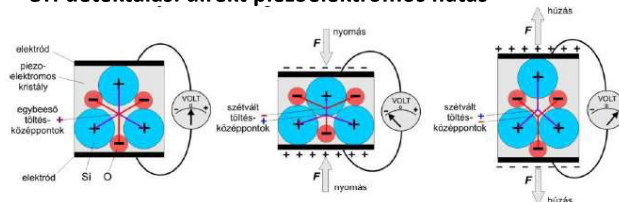
Piezeoelektromos kristály: pl. kvarc, turmalin

UH keltés: inverz piezeoelektromos hatás

Elektromos feszültség hatására a piezeoelektromos anyag deformálódik.

UH detektálás: direkt piezeoelektromos hatás

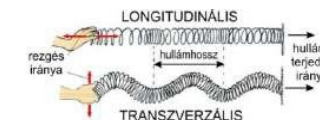
Mechanikai deformáció hatására elektromosan polarizálódik.

Ultrahang

Mechanikai hullám

20 kHz feletti frekvenciájú hang

Terjedés: - Longitudinális: gázban, folyadékban, szilárd anyagban
- Transzverzális: szilárd anyagban

Közeghatáron: 1) Áthaladás

2) Elnyelődés

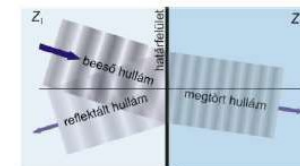
Gyengülési tv.: $J = J_0 e^{-\mu x}$

Csillapítási tényező: $\alpha = 10 \lg \frac{J_0}{J} (\text{dB}) = 10 \mu \cdot x \cdot \lg e$

3) Visszaverődés

Akusztiikus impedancia: $Z = \rho \cdot c$

Reflexió: $R = \frac{J_R}{J_0} = \left(\frac{Z_1 - Z_2}{Z_1 + Z_2} \right)^2$

Nagy akusztikus impedancia különbségek $\rightarrow R \approx 1$

Csatolóközeg kell!

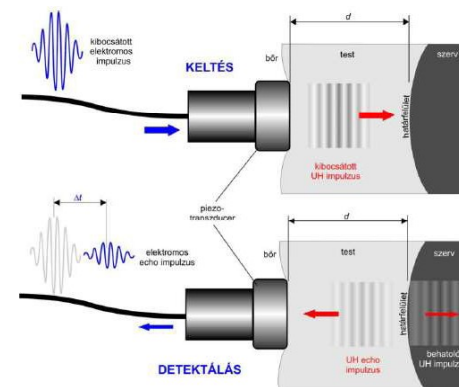
Ultrahang orvosi diagnosztikai alkalmazása

Ultrahang visszaverődése a **különböző akusztikus impedanciájú biológiai szövetek határfelületeiről**. Az ultrahang kibocsátása és a visszhang közötti időt megmérve megállapítható, ill. grafikusan rekonstruálható a határfelületek távolsága.

Impulzus-echo elv

A transzducerből a hullámcsoomag jellegű **ultrahangimpulzus indítása** és az útba kerülő határfelületről visszaverődő **visszhang érkezése** között eltelt **időből (Δt)** kiszámítható a transzducer és a határfelület **távolsága (d)**, ha ismerjük az ultrahang sebességét (c) az adott közegben

$$d = \frac{c \cdot \Delta t}{2}$$

Diagnosztikus UH üzemmódok

A-kép: amplitúdó modulált

Vízszintes tengely az időt, ill. az ennek megfelelő távolságot mutatja, a függőleges tengely pedig a reflektált echo-jel intenzitása

B-kép: fényességmodulált

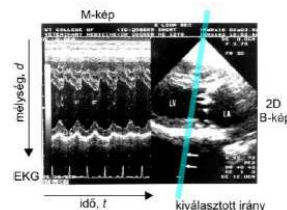
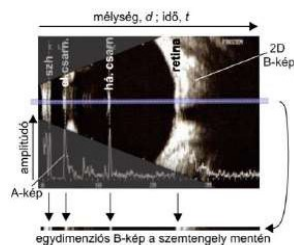
A vízszintes időtengelyen ábrázolt pontok fényessége a reflektált ultrahang amplitúdójával arányos, ún. szürkeskála

2D B-kép: fényességmodulált

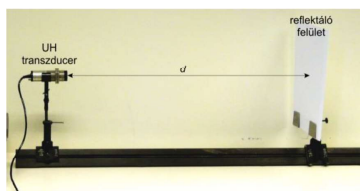
Sok egymás mellett elhelyezkedő transzducer egy síkot (legezőformában) tapogatunk le

M-kép: mozgás detektálható

2D B-képen kiválasztott irányban egymás utáni időpillanatokban rögzített egydimenziós B-képek sorozata

1, Ultrahangos távolság mérés - UH A-kép kialakítása

A digitális oszcilloszkóp használatát a gyakorlatvezető bemutatja, mely az értékek meghatározásához szükséges.

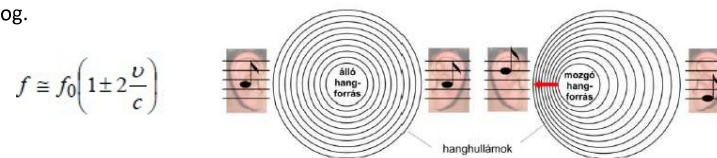
- Colstok segítségével állítsa be az adott távolságokat
- A digitális oszcilloszkóp segítségével olvassa le a reflexiós időket
- Ábrázolja az UH impulzus által levegőben megtett utat a reflexiós idő függvényében és határozza meg a hangsebességet levegőben
- Határozza meg az UH terjedési sebességét a levegőben az ábra alapján
- Random távolság mellett mérje meg a reflexiós időt és határozza meg a távolságot

felület távolsága a transzducertől d (cm)	reflexiós idő Dt (ms)	reflexiós idő Dt (s)	UH impulzus által megtett út s (m)
50			
60			
70			
80			

$$d = \frac{c \cdot \Delta t}{2}$$

Doppler-módszer

Doppler-effektus: a hullám frekvenciájában és ezzel együtt hullámhosszában megjelenő változás, mely amiatt alakul ki, hogy a hullámforrás és a megfigyelő egymáshoz képest mozog.

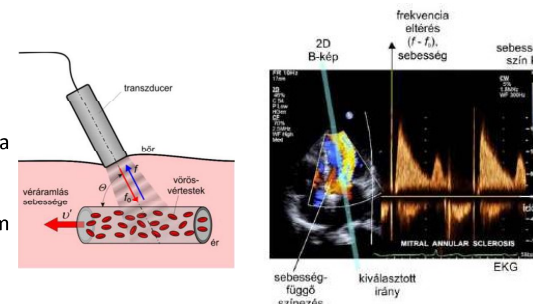
$$v' = \frac{c(f - f_0)}{2f_0 \cos \theta}$$

v' - vér áramlási sebessége

c - UH terjedési sebessége a közegben

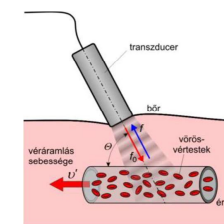
$f - f_0$ - Doppler-eltolódás

θ - UH-nyaláb és a véráram tengelye által bezárt szög

2, Doppler effektus alapján véráramlás detektálása

A mérés során csak a jelenség megfigyelése szükséges, amennyiben sikerül, pulzusszám meghatározása javasolt.

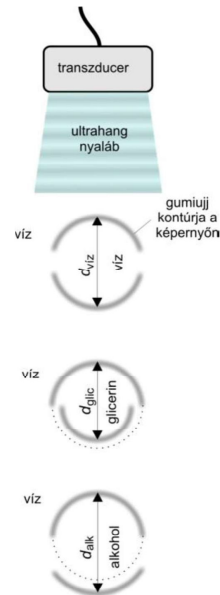

UH zselé használata a terület és a transzducer között!!!!

- A nyak verőereire megfelelő szögben elhelyezett transzducerből kilépő folytonos 8 MHz-es ultrahanggal történik a besugárzás.
- Az áramló vér alakos elemeiről visszaszóródott ultrahangot egy másik transzducer alakítja át elektromos jellé.
- A kibocsátott és a visszazórt ultrahang **frekvenciája** között az áramlás **sebességével** arányos különbség észlelhető (Doppler-effektus). Ez a különbségi jel kellő erősítés után pl. hangszóró segítségével hallhatóvá tehető

3, Mérések különböző minőségű fantomokkal – bemutató mérés

HITACHI EUB-40 típusú diagnosztikai ultrahang készülék.

- MÉRJÜK MEG A KÜLÖNBÖZŐ 3,5 MHz TRANSZDUCERREL EGY VÍZZEL TELT KESZTYŰ UH KÉPÉT. FÜGGŐLEGES IRÁNYÚ MOZGATÁSÁVAL KÜLÖNBÖZŐ RÉTEGEK **METSZETI KÉPÉT** FIGYELHETJÜK MEG.
- SÜLLYESSZÜNK LEVEGŐVEL TÖLTÖTT GUMIKESZTYŰT A FANTOMBA, FIGYELJÜK MEG AZ **ÁRNYÉKKÉPZŐDÉST!**
- SÜLLYESSZÜNK GLICERINNEL, MAJD ALKOHOLLAL TÖLTÖTT GUMIKESZTYŰT A FANTOMBA. KÉSZÍTSÜNK VÁZLATOKAT A KÖZÉPSŐ UJJ KÉPERNYŐN MEGFIGYELT ALAKTORZULÁSÁRÓL. - MÉRJÜK MEG AZ ÁTMÉRŐK KÖZEGTŐL FÜGGŐ VÁLTOZÁSÁT ÉS BECSÜLJÜK MEG A **KÖZEGBELI HANGSEBESSÉGEKET** A KÉPLET ALAPJÁN

$$c_{\text{köze g}} = c_{\text{v í z}} \frac{d_{\text{v í z}}}{d_{\text{köze g}}}$$

Az UH vízben történő terjedési sebessége ennél a készüléknél: 1428 m/s

4, Mérések emberi testen - egyéni mérés

A hallgató nyaki ütőerének (carotis arteria) megfigyelése. A kép megfelelő pillanatban történő kimerevítése után a kurzor segítségével mérjük meg az ér belső átmérőjét, a bőrfelszíntől való távolságát, majd kontúrját a kurzorral körberajzolva annak területét.

2 készülék is rendelkezésre áll, bármelyikkel elvégezhető a mérés:

Klinikai UH
2 transzducerrel
Carotishoz a lineáris fej javasolt

Hordozható
1 transzducerrel

- A készülékekhez a leírás minden esetben a készülék mellett található, tanári felügyelet mellett végezhető!!
- A transzducer febre UH zselé használata szükséges!!
- **A mérés végeztével a transzducert vissza kell helyezni a helyére, NEM KÉZBE ADNI** a következő méréshez, mert így könnyen elejthető, mely kár megfizetése a diákok terheli.
- A készülékről leolvasandó a carotis arteria átmérője cm-ben és rögzíteni a jegyzőkönyben.